

Druhý ročník Olomoucké religionistické konference

FRANTIŠEK NOVOTNÝ

Druhý ročník Olomoucké religionistické konference se konal 20. až 21. září 2017 v kapli Božího Těla někdejšího jezuitského konviktu, v jehož prostorách dnes sídlí Umělecké centrum Univerzity Palackého. Jednalo se o více než důstojně zvolené dějiště dvoudenního programu, který sestával v podstatě ze dvou samostatných konferencí: historicko-antropologické, věnované tématům magie a čarodějnictví, a obecně religionistické.

Jako první se v deštivém středečním dopoledni ujali slova hosté z Německa a Rakouska, jejichž vystoupení tvořila podstatnou část historického programu o magii a čarodějnictví, koordinovaného českým badatelem o raně novověkých čarodějnických procesech Petrem Kreuzem. Hned úvodní přednáška, již proslovil Manfred Tschakner z Vídeňské univerzity, nepostrádala tematickou spojitost s městem Olomouc: byla totiž věnována osobě nechvalně proslulého inkvizitora Heinricha Kramera, autora pozdně středověkého spisu *Kladivo na čarodějnice*, který v Olomouci a okolí prožil poslední léta svého života. Příspěvek prof. Tschaknera se však věnoval ranější fázi inkvizitorova působení v polovině 80. let 15. století v Tyrolsku a na základě detailního pramenného výzkumu přehodnocoval tradiční pohledy na vztahy mezi inkvizitorem a představiteli místní církve i světské moci s důrazem na proměnlivost těchto vztahů v samotném průběhu čarodějnických procesů.

Následující příspěvky se věnovaly především raně novověké inkvizici a procesům s čarodějníky. Za zmínku rozhodně stojí příspěvek organizátora historického panelu Petra Kreuze o nepříliš úspěšném působení téhož Heinricha Kramera právě na Moravě, a především v Olomouci, který dobře ilustroval soumrak středověké papežské inkvizice tváří v tvář rýsující se evropské reformaci. Další z hostů z Vídeňské univerzity, Andreas Müller, představil srovnání dvou raně novověkých čarodějnických procesů, v severoněmeckém Rostocku a rakouském Hainburgu, provedené s využitím kvantitativní analýzy dílčích motivů obsažených v pramenech o obou aférách.

Ostatní příspěvky historického panelu se nevěnovaly konkrétním procesům a kauzám, ale spíše obecným tématům a trendům v chápání raně novověkého čarodějnictví: Johannes Dillinger z univerzity v Mohuči proslovil ucelený úvod do tématu účasti dětí jak při čarodějnických, především věštebných, praktikách, tak při procesech s čarodějníky a čarodějnicemi,

zejména v roli svědků. Rita Voltmer z Trevírské univerzity hovořila o přenosech vědění o čarodějnictví mezi raně novověkými jezuiti. Jan Kašpar z Památníku národního písemnictví v Praze představil výsledky svého archivního bádání o raně novověkých pokusech uzavřít s ďáblem a zdůraznil ambivalentní přístup soudů při postihování takových pokusů. Zuzana Koblrová z univerzity v Hradci Králové na závěr shrnula, jak mohou záznamy o soudních procesech s čarodějníky, objevující se v raně novověkých smolných knihách, přispět ke studiu každodenní žité kultury tehdejších měšťanů a venkovanů.

Odpolední panel prvního dne byl věnován antropologickým studiím čarodějnictví a jeho perzekuce v současném světě. Zde se velká část příspěvků zabývala situací v současné Africe, kde stále dochází k pronásledování údajných čarodějníků nebo zabíjení údajně magických dětí a kde jsou zároveň dodnes velmi živé skutečně provozované magické a věštbébné praktiky. Vyzdvihl bych zejména úvodní přednášku Isaka Niehause z Brunel University v Londýně o míšení konceptů magie a satanismu v Jihoafrické republice, vystoupení Kamily Axmannové z Univerzity Karlovy o těžkých osudech tanzanských albínů v kontextu tamějších věr v čarodějnictví nebo příspěvek afrikanisty a bývalého velvyslance České republiky v Ghaně Vladimíra Klímy o pojetí magie u tamních Ašantů. Po přestávce se k mikrofonu dostali badatelé věnující se současné magii a čarodějnictví v dalších částech světa, mezi nimiž se Giuseppe Maiello (Vysoká škola finanční a správní) zabýval údajnými relikty dávných pohanských kultů ve střední Itálii a Lukáš Větrovec (Univerzita Karlova) zase muslimské magii v současné Bosně.

Po skončení antropologického panelu následovala společná večeře v jedné z nedalekých restaurací, která poskytla příležitost k volným diskusím na témata konference. V průběhu těchto diskusí se ukázalo, že historikové a antropologové studující magii a čarodějnictví v minulosti a současnosti si navzájem mají co říci a vzájemná výměna poznatků může obě strany významně obohatit.

Obecná religionistická část konference takto tematicky sevřená nebyla, což na jednu stranu umožnilo účast širšího spektra badatelů, na druhou stranu poněkud přibrzdilo dynamiku a podnětnost diskusí v průběhu druhého dne. To však neznamená, že by nedošlo na zajímavé příspěvky. Hned úvodní přednáška afrikanisty Josefa Kanderta (Univerzita Karlova) o nedorozuměních při setkáních evropských kolonistů s domorodými obyvateli různých končin světa připomněla mnohé ze zásadních otázek, které provázejí akademické studium náboženství vlastně po celé jeho dosavadní dějiny. Panelová diskuse brněnských religionistek Jany Valtrové a Michely Ondrašínové (Masarykova univerzita) byla věnována praktickým problémům působení žen-badatelek v současném akademickém prostředí

a Milan Kováč z Univerzity Komenského v Bratislavě představil některé výsledky svých dlouholetých archeologických výzkumů mayské kultury v Guatemale. Odpolední část programu poté nabídla sociologicky laděné příspěvky o souvislostech religiozity a sociálního vyloučení Romů na východním Slovensku (Michal Prokeš, Univerzita Palackého v Olomouci), o vnitřních sporech o dietetické předpisy v rámci různých organizací oddaných Kršny (Olga Čejková, SocioFactor) nebo o náboženských obsazích v extrémně metalové subkultuře (Miroslav Vrzal, Masarykova univerzita). Celou konferenci zakončily příspěvky věnované nedávnému a současnému pravoslaví, ať už v podobě jeho menšinových proudů (Walerián Bugel, *Parrésia*), nebo ve vztahu k problematice literárních překladů ruských reálií do západních jazyků (Dušan Tellinger, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košicích; Eva Maria Hrdinová, Univerzita Palackého v Olomouci).

Olomouckou konferenci, či spíše spojení dvou konferencí, lze právem prohlásit za vydařené. Podnětem pro tuzemskou religionistiku rozhodně může být skutečnost, že interdisciplinární komunikace mezi historiky a antropology na téma čarodějnictví se často zdála být živější a dynamičtější než komunikace v rámci obecně religionistické části, což upozornilo na i dnes přetrvávající problémy při vymezování religionistiky jako disciplíny, ať už na základě společného předmětu studia, nebo teoretických přístupů k bádáním. Lze se jen dohadovat, jak by vyzněla konference, jejíž religionistická část by byla – vedle části historické a antropologické – také věnována specifickému tématu magie a čarodějnictví. Snad by takové srovnání pomohlo při uchopování toho, čím se liší historicky či antropologicky orientovaná religionistika od klasické historie, respektive antropologie. Třeba taková srovnání umožní další ročníky Olomoucké religionistické konference, jejichž konání si nelze než přát.